

Huszonkét éve ezen a féltéken békében élünk. Hazánk szabad és független ország. A magyar nép a saját érdekében álló kül- és belpolitikát, gazdaságpolitikát folytat.

Harcolt és harcol a nemzeti elfogultság, a nacionalizmus ellen, pártunk más népek megbecsülésére neveli az embereket, a fiatalokat. A szomszédos országokkal való egyre szorosabb testvéri viszony, a Szovjetunióval való szoros együttműködés olyan erő, amely mindennel dacolni tud. Ez a biztonság és béke, amelyben élünk, lehetővé teszi a dolgozó nép életviszonyainak fokozatos javítását, a kultúra kiterjesztését az egész népre, az egész társadalomra. Lehetővé teszi az előrelátó tervezést a népgazdaság egészére ugyanúgy, mint az egyes családokra vonatkoztatva.

Ezen a nagy évfordulón hálával gondolunk az első szocialista államra és bizakodva nézünk előre. A szocializmus eszméje behatolt a világ minden zugába, — és győzelmesen halad előre.

Földes László
miniszterhelyettes

Tervgazdálkodás az erdészetben

DR. MADAS ANDRÁS

A kapitalizmus virágzó kora a múlt század második felében jelentős fel lendülést hozott a gazdasági életben és ez hatalmas anyagi eszközöket igényelt. Ezek legfontosabbika a fa volt. Az erdők sorsáért aggódó erdész szakemberek ebben az időben megkísérlik törvényesen szabályozni az erdőgazdálkodást, védeni a magyar erdőket. A hosszú előkészületek után végre törvényerőre jutott 1879. évi XXXI. t. c. ugyan előrelépést jelentett a múlthoz képest az erdőgazdálkodás szabályozásában, de sem az erdőterületek csökkenését nem tudta megakadályozni, sem a megmaradó erdőkben a jövőt is szem előtt tartó gazdálkodást nem tudta törvényesen biztosítani.

A két világháború között ismét jelentős szakmai erők fogtak össze egy új, korszerű erdőtörvény megalkotásáért. Ez végül az 1935. évi IV. t. c-ben öltött testet, ami azonban ismét nem elégítette ki a közösség érdekeiért küzdő szakembereket.

A tőkés-feudális gazdasági rendben gyakorlatilag az uralkodó osztály érdekei érvényesültek és a fakitermelés nagyságát mindenekelőtt a konjunktúra, a gazdasági válság változásaitól függően az erdőbirtokosok érdekei határozták meg. Ilyen szempontból érdemes szemügyre venni a fakitermelés alakulását a két világháború között és összevetni a gazdasági élet változásával.

1. táblázat

Az ipari termelés és a fakitermelés alakulása a két világháború között

Megnevezés	M. e.	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Gyáripari termelés	md.									
	pengő	2,9	2,5	2,0	1,9	1,8	1,9	2,2	2,6	2,9
	%	100	86	69	65	62	65	76	90	100
Fakitermelés .	mill. m ³	3,2	3,3	4,0	4,6	4,8	4,3	4,4	3,6	3,8
	%	100	110	133	139	160	143	146	113	127

Látható, hogy a gazdasági válság hátrányos következményeiért az erdőbirtokosok a fakitermelés jelentős növelésével kárpótolták magukat.

Ma már világosan áll előttünk, hogy a tőkés-feudális gazdasági rendszerben az ország érdekeit szem előtt tartó, előrettekintő erdőgazdálkodást jogi szabályozással, az üzemtervek szerinti gazdálkodás előírásával elérni nem lehet; a fakitermelés az adott társadalmi-gazdasági rend objektív törvényeinek a függvénye. Ha ez nem így lenne, a két világháború között — az üzemtervek alapján — nyilvánvalóan egészen másképpen alakult volna a fakitermelés színvonala és változása.

A második világháború újabb és egyre fokozódó megterhelést jelentett a magyar erdők számára, a közvetlen háborús károk mértékét számszerűen pedig már nem is lehetett felbecsülni.

A tervegazdálkodás feltételeinek kialakulása

A háború még javában dúlt hazánkban és a németek még erejük utolsó megfeszítésével védték a hitleri birodalmat és ezzel lényegében a régi rendet Magyarországon, amikor a Vörös Hadsereg által felszabadított területen a megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány rendkívüli minisztertanácsa elfogadta a 600/1945. Me. sz. rendeletet „a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról”.

Idézzük az I. fejezet — Bevezető rendelkezések 1. §-át:

„A rendelet célja, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés „Szózatá”-ban és az Ideiglenes Nemzeti Kormány „Nyilatkozatá”-ban lefektetett elvek és a megadott felhatalmazás alapján a nagybirtokrendszer megszüntetésével valóra váltsa a magyar földműves nép évszázados álmát és birtokba adja ősi jussát, a földet.”

A földbirtokreform az erdők tulajdonjogi helyzetében is alapvető változást hozott. Az ország érdekeinek messzemenő figyelembevételével az erdők nem kerülnek felosztásra, hanem zömük állami tulajdonba jutott és ezzel lehetővé vált az ország érdekeit szolgáló erdőgazdasági nagyüzemek kialakítása és a jövő érdekeit is szem előtt tartó erdőgazdálkodás fokozatos megvalósítása. A rendelet erre vonatkozóan az alábbiak szerint intézkedett:

19. §

„... Megváltás alá kerül minden 10 kat. holdnál nagyobb erdőterület ...

20. §

Az elkobzás és megváltás során igénybe vett földbirtokokból az erdők, az erdősítésre szolgáló terméketlen területek, valamint az Alföld fásítására kijelölt területek közül a 10—100 kat. hold kiterjedésű erdők állami ellenőrzés mellett községi tulajdonba, a 100 kat. holdon felüli kiterjedésűek pedig állami tulajdonba kerülnek. A földművelésügyi miniszter elrendelheti közbirtokossági erdő létesítését.”

A földbirtokreform rendelet megszületése és eredményes végrehajtása elsősorban annak volt köszönhető, hogy a Szovjetunió szétzúzta a régi társadalmi-gazdasági rendet védelmező hadsereget és államrendet, biztosította a nép érdekeit képviselő demokratikus rendszer kialakítását. Az újonnan nyilvánosságra került dokumentumok világosan mutatják, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság keretében működő szovjet parancsnokok tevékeny szerepet ját-

szottak a földbirtokreform gyors és konkrét végrehajtásában, s így az erdők államosításában.

A rendelet végrehajtása folytán köztulajdonba került 1 460 167 kh erdő, az akkori erdőterület 76⁰/₀-a. Ez volt az első jelentős lépés a tervgazdálkodás feltételeinek megteremtésében. Ez volt az országban lényegében az első államosítás, és az állami erdőgazdaságok, valamint az irányításuk alatt álló erdőgondnokságok voltak a felszabadult Magyarországon az első állami nagyüzemek. A Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek, a MÁLLERD megkezdte az erdők gyorsított eljárással történő számbavételét, a fakitermelés szabályozását, az erdősítések megindítását. Megjelenik az első átfogó erdőgazdaságpolitikai koncepció az erdő- és fagazdálkodás hosszútávú fejlesztésére.¹ Az ország szétrombolt gazdasági életének helyreállítása azonban rengeteg fát követelt. Közvetlen a háború befejezése után az ország lényegében csak a saját erőforrásaira számíthatott és ezek között is mindenekelőtt talpfá kellett, hogy a vasúti közlekedést meg lehessen indítani, bányafára volt szükség a széntermelés megindításához, épületfa nélkül pedig nem lehetett hozzáfogni az épületek helyreállításához. A lakosság tüzelőanyag szükséglete tűzifa nélkül még minimális mértékben sem volt kielégíthető. A nemzetközi kapcsolatok, a külkereskedelmi forgalom csak fokozatosan épült ki részben a közlekedési nehézségek miatt, de a szomszédos államok is csak lassan tudtak exportra fát adni a rendkívül nagy belső igények miatt. Így a fakitermelés soha nem látott magas színvonalat ért el. Az állami erdők jelentős részében fakereskedők folytatták a termelést, ami növelte a spekulációs tevékenységet. A szédületes mértékben növekvő infláció következtében a gazdasági élet szinte elviselhetetlen nehézségek közé került.

A hároméves terv

Ekkor hirdette meg a Magyar Kommunista Párt a hároméves tervet, amelynek feladata az ország gazdasági életének helyreállítása volt. Ebben az időszakban dőlt el véglegesen a hatalom kérdése és az szilárdan a munkáosztály kezébe került. Ez volt a második és lényegében legfontosabb lépés a tervgazdálkodás feltételeinek megteremtésében.

Mindezek eredményeképpen viszonylag rövid idő alatt sikerült a fakitermelés színvonalát olyan szintre csökkenteni, ami már biztosította a tartamos gazdálkodás feltételeit, sikerült fokozatosan kiszorítani a magánfakereskedőket az állami erdőkből és ezzel megteremteni a szakszerű erdőgazdálkodás egy lényeges feltételét és nagyobb arányokban megindult a csemetekertek létesítése, majd az erdősítési munka is.

Az I. hároméves terv eredményei

	Fakitermelés mill. m ³	Erdősítés ezer ha
1920—38. évi átlag	3,5	24,0
1946.	6,2	38,0
<i>A hároméves terv</i>		
1947.	4,1	27,0
1948.	3,8	29,0
1949.	1,9	22,0
1947—49. évi átlag	3,3	26,0

¹ Barlai Ervin: Erdőgazdaságpolitikai irányelvek 1946.

A legfontosabb feladatok mellett a hároméves terv időszaka alatt helyreállították a csaknem 8500 üzemi épületet, az erdei vasutakat, megindult az erdőgazdaság gépesítése, erdei szakmunkásképző tanfolyamokat szerveztek. A legfontosabb eredménynek azonban szakembereink szellemi kibontakozását tekinthetjük. Alkotó készségüket és képzettségüket nem gátolták már a birtokos kötöttségei, egyéni érdekei.

A hároméves terv egész népgazdaságunkban elérte a célját, a háborús gazdálkodás következményeinek felszámolását és a helyreállítás befejezését, a tervgazdálkodásra való fokozatos áttérést. Megérttek a politikai és gazdasági feltételei a népgazdaság gyors fejlesztését célul kitűző tervgazdálkodás megindításának. Ebben az ország mindenekelőtt azokra a gazdag tapasztalatokra támaszkodhatott és támaszkodott, amelyeket a Szovjetunió sikeresen végrehajtott ötéves tervei nyújtottak.

Emellett alapvető szerepet játszott az is, hogy a Szovjetunió még a háború befejezése előtt megkezdte a nyersanyag szállításokat az ipari üzemek számára, a fatermékek egyre növekvő szállításával biztosította az ország szükségleteinek fedezését és a hazai fakitermelés normalizálását.

Szervezeti téren az erdőigazgatóságok — az államosított üzemekhez hasonlóan — nemzeti vállalatokká alakultak. Életrehivták az Erdészeti Tudományos Intézetet (ERTI). Az ország gazdasági életének irányításában is jelentős változás következett be, mert az addig lényeges szerepet nem játszó, kislétszámú Tervhivatalt és az ország gazdasági életét operatíván irányító Gazdasági Főtanácsot (GF) összevonták és megalakult az Országos Tervhivatal. Az 1949. év végén az Országos Tervhivatalban egy erős erdőészeti osztályt hoztak létre. Így a szervezeti feltételek is kialakultak a tervszerű fejlődés számára.

Az erdőgazdálkodás hosszútávú célkitűzéseinek kialakítása és céltudatos megvalósítása

Az első ötéves terv során alakultak ki azok az erdőgazdaságpolitikai irányelvek, amelyek a fafogyasztás és faellátás terén tervezett hosszútávú intézkedésekkel együtt napjainkig az alapját képezték az erdőgazdaság fejlesztésének.

A kialakított irányelvek leglényegesebb vonásai az alábbiak voltak:

— Magyarország fában jelentkező szükségleteinek kereken a felét import útján kénytelen fedezni. Ennek alapvető oka az, hogy Magyarország egyike Európa erdőben legszegényebb országaának. Mivel perspektívában sem lehet arra számítani, hogy az ország import útján akadálytalanul be tudja szerezni egyre növekvő szükségleteit, szükséges, hogy az erdőterületek hosszútávon tervszerűen növekedjenek.

— Az erdőterületek növelése mellett következetesen a belterjesség irányába kell fejleszteni az erdőgazdálkodást annak érdekében, hogy a területegységről nyerhető fatömeg mennyiségben és értékben növekedjék. Ez szükségessé teszi az összes elmaradt vágásterületek beerdősítését, az arra alkalmas helyeken a gyorsan növekvő fafajok telepítését, elsősorban a nyárok gyors elterjesztését a folyók hullámterületein.

— Az erdőgazdálkodást fokozatosan, de gyors ütemben, korszerűsíteni kell. A háború előtti feudális jellegű, csak a tulajdonos vadász-szenvedélyét kielégítő, tűzifa szükségletét biztosító gazdálkodásból ki kell alakítani az erdei utakkal jól feltárt, modern kitermelő, közelítő, rakodó és szállító gépekkel, eszközökkel felszerelt erdőgazdálkodást.

— Meg kell teremteni a korszerű fafeldolgozó ipart, ki kell fejleszteni a

farost-, faforgács-, cellulóz- és papíripart és ennek révén a meglevő nyersanyagból egyre értékesebb termékeket kell gyártani.

— A fafelhasználás területén a fogyasztást minden rendelkezésre álló eszközzel korlátozni kell és fejleszteni kell ennek megfelelően a fahelyettesítő anyagok termelését. Emellett adminisztratív eszközökkel is el kell tiltani egy sor területen a fa felhasználását (tilalmi listák).

— Nagy figyelmet kell fordítani az erdők sokoldalú hasznosítására, közjóléti szerepére, a komplex meliorációs munkálatokban elfoglalt fontos szerepére, a vízvédelmi feladatokra.

— Sürgősen el kell készíteni az országos erdőleltárt és ennek alapján kell kidolgozni a hosszútávú fejlesztési terveket.

— Hosszúlejárátú egyezmények keretében arra kell törekedni, hogy a baráti államokból, elsősorban a Szovjetunióból hosszútávon be tudjuk szerezni a szükséges fát és így egyrészt fedezni lehessen az ország szükségletét, másrészt biztosítani tudjuk a fatermelés meghatározott színvonalú egyenletes fejlesztését. A kérdés fontosságát aláhúzta, hogy a fa és fatermékek importjának értéke körülbelül az élőállat és állati eredetű termékek exportjának értékével azonos nagyságú és az összes import 10—13%-át tette ki.

A hosszútávú erdőgazdaságpolitika kialakulását sok tényező befolyásolta. Tulajdonképpen a teljes koncepciót a maga sokoldalú összefüggésében nem egyetlen egységes párt- és kormányhatározat hagyta jóvá, hanem fokozatosan alakult ki és elsősorban az ötéves tervekben, valamint a koncepció egy-egy fontosabb kérdését tárgyaló kormányhatározatokban, továbbá az erdészet gyakorlati munkájában nyert kifejezést, illetve valósult meg.

A legfontosabb kormányhatározatok és együttes utasítások az alábbiak:

- NT határozat (1950) az erdőgazdaság átszervezéséről
- 297/15/1951. NT határozat: „A fásítás fejlesztéséről az 1951. és 1952. években.”
- 1040/1954. MT határozat: „Az erdőgazdasági termelés fejlesztéséhez szükséges intézkedésekről”
- Az Országos Tervhivatal elnökének, az állami mező- és erdőgazdaságok miniszterének, a földművelésügyi miniszternek, valamint a közlekedési miniszternek 108/K/1952. OT számú együttes utasítása: „Az ország faállományának tervszerű megjavításáról.”

Az I. ötéves terv

Az első ötéves terv részletesen szabályozta az erdőgazdálkodás fejlesztését. Érdekesképpen közöljük a terv legfőbb számszerű célkitűzéseit. (Lásd a 488. oldalon.)

A táblázat számaira tekintve a kortársak szemei előtt megelevenednek annak a valóban hősi korszaknak az eseményei, küzdelmei, amelyben kikovácsolódnak a koncepció végleges körvonalai, a végrehajtás legnehezebb első szakasza, amely páratlanul rövid idő alatt teremtette meg a feltételeit és kezdte meg végrehajtását annak a hatalmas erdősítési és fásítási feladatnak, amely az ismert mai eredményekhez vezetett.

Különösen erőteljesen kezdeményezte ebben az időben az Országos Tervhivatal és az ÁGEM, majd az OEF a gyorsannövő fafajok, elsősorban a nyáarak széles körű telepítését, elsősorban a hullámtereken. A nyártelepítés ekkor emelkedett a vezető szakemberek javaslatára a Kormány programjának a szintjére és indult el a megvalósulás útján.

Az erdőgazdaságban és a fafelhasználásban egyébként körültekintő és következetes intézkedések történtek a népgazdaság egész területén a fafelhasz-

I. ötéves terv. Erdőgazdaság
1950—1954.

Év	Új erdőtelepítés és régi vágásterület erdősitése	Üzemi erdősités	Pótlás	Csemete kert terület	Fakitermelés bruttó fatömeg tuskóval, m ³
	k a t. h o l d				
1949.	28 000	9 500	12 400	3080	2 653 000
1950.	36 800	11 100	14 100	6080	3 400 000
1951.	47 700	17 200	31 900	8557	3 000 000
1952.	54 200	18 000	27 900	8537	3 000 000
1953.	78 400	16 400	30 300	8537	3 000 000
1954.	82 000	16 400	33 500	8537	3 000 000

	Erdősítés, pótlás összesen			Fakitermelés összesen
	<i>terv:</i>			<i>terv:</i>
1950—1954.	—	516 000 kh	—	15 400 000 m ³
összesen	—	<i>tény:</i> 550 000 kh	—	<i>tény:</i> 16 900 000 m ³
			<i>tény:</i> 6800	

nálás csökkentésére és a helyettesítő anyagok termelésének növelésére. A nemzetközi tapasztalatok és hazai kísérletek alapján — a kérdésben lefolyt sokoldalú viták után — a MÁV elhatározta, hogy a talpfáról fokozatosan áttér az előfeszített vágányaljak alkalmazására. Az építőipar néhány év alatt teljes egészében áttért az előre gyártott vasbetonelemek alkalmazására és a fafelhasználás ennek következtében jelentősen csökkent. A bányászatban is kikísérletezték a korszerű — elsősorban acél — támbereendezéseket, de ezek széles körben nem terjedtek el, főleg a megfelelő acéltámok hiánya miatt. A gazdasági élet számos területén rendeletek tiltották a fa alkalmazását. A rendeletek addig terjedtek, hogy például a fatüzelésű kályhák építéséhez is engedély kellett. Ezek a — néha drasztikusnak tűnő — intézkedések azonban meghozták a várt eredményt és kialakult a szükséges egyensúly a hazai fakitermelés, a baráti import és a hazai felhasználás között.

Az erdőgazdaság és faipar területén történt az egész népgazdaságban először meg az első lépés a gazdasági szabályozók hatékonyabb felhasználására. Annak érdekében, hogy egyrészt az erdőgazdaságok érdekeltőbbek legyenek abban, hogy a kitermelt fatömegből a legértékesebb választékokat termeljék, másrészt, hogy a felhasználók takarékoskodjanak a fával, helyette más — jobban rendelkezésre álló — anyagokat használjanak, az iparifa árakat 1956. I. 1-én lényegesen felemeltük és az árképzés alapjául az önköltséget és a világpiacon árat és arányokat tekintettük.

	Nagykereskedelmi ár m ³ /Ft		Index:
	régi	új (1956. I. 1.)	
Iparifa	226	601	265,9
Tüzifa	200	263	131,5
Különbség m ³ /Ft	+ 26	+ 338	

Az árakba a felhasználók felé olyan adókulcsot építettek be, amely az egyes, különösen nehezen beszerezhető választékok esetében a fa árát a helyettesítő anyagokból készült termékek ára fölé emelte. Az addig beruházásból fedezett erdőfelújítás költségei az árba beépültek és ezt az „Erdőfenntartási Alap”-ba

kellett és kell befizetni, ahonnan az erdőgazdaságok az erdőfelújításhoz szükséges pénzt kapják.

Az új árrendszer teljes mértékben beváltotta a hozzá fűzött reményeket és az összes fatermelésen belül gyorsan növekedett az értékesebb választékok — elsősorban az összes iparifa — aránya. Később, 1959. I. 1-én az egész iparban rátértek az önköltség és az importárak fokozottabb figyelembevételével készült új árrendszerre.

Az erdőgazdálkodás fejlesztését nem zavarta az, hogy az I. ötéves terv lejárta után közvetlenül nem készült el a következő ötéves terv, mert a gazdálkodás főirányát hosszútávon a kialakult koncepció körvonalazta.

Az erdőgazdaság szervezete időközben több változást szenvedett. A felső vezetés 1950-ben az erdőgazdaság jól bevált szervezetét feloszlatta, de az új — középírányító szervek nélküli — szervezet néhány hónap múlva életképtelennek bizonyult, létre kellett hozni az egyesüléseket. Ennek az 1950. NT határozatnak azonban volt egy nagyon figyelemre méltó része, éspedig az, amely elrendelte az erdőrendezés megszervezését és a hosszúlejáratú erdőgazdasági üzemtervek elkészítését.

Később, 1952-ben az erdészet az állami gazdaságokkal került egy minisztériumba (ÁGEM), 1954-ben megalakult az erdőgazdaság új állami irányító szerve, az Országos Erdészeti Főigazgatóság, amely több mint egy évtizeden át biztosította az erdőgazdálkodás zavartalan fejlődésének szervezeti feltételeit. Az erdőgazdaság megfontolt, határozott és szakszerű vezetése — az OT-val jó együttműködésben — biztosította ebben az időszakban a főbb hosszútávú célkitűzések megvalósításához szükséges szellemi, anyagi, szervezeti, jogi alapok lerakását, és párhuzamosan a feladatok konkrét megvalósítását. Az ország megindult a tervgazdálkodás útján és az erdőgazdálkodás, kihasználva a tervgazdálkodás lehetőségeit és végrehajtva a népgazdasági feladatokból az erdőgazdálkodásra jutó részt, gyors ütemben elindult a fejlődés útján. Ebben az időben már határozottan vetődött fel az igény az erdőgazdaság távlati tervének elkészítése iránt (AZ ERDŐ, 1952. I. 1.).

Az I. ötéves terv alapján reális célkitűzéseket tartalmazott, de a terv időközben történt felemelése már irreálisan magas feladatokat jelölt ki a népgazdaság számára, s így nehézségeket okozott a gazdasági életben.

A II. hároméves terv

Az 1955—1957. években a gazdálkodást csak éves tervek szabályozták. Kidolgozásra került ugyan az 1956—60. évekre egy részletes ötéves terv, de

A II. hároméves terv célkitűzései és megvalósulása 1958—1960.

Év	Új erdőtelepítés és fásítás (első kivitel)		Fakitermelés
	terv	teljesítés	teljesítés
	h e k t á r		bruttó m ³
1958.	22 728	3 359 000
1959.	25 926	3 516 000
1960.	20 264	3 914 000
1958—60. összesen	50 000	68 918	10 789 000
Ebből: nyárfa ...	23 000	32 800	

ez jóváhagyásra és megvalósításra az ismeretes események miatt nem került.

Az éves tervek után 1958—60. évekre készült el a II. hároméves terv, ami lényegében az ellenforradalom által súlyosan megzavart gazdasági élet helyreállításának terve volt.

A II. ötéves terv

A második ötéves terv ismét fontos szakaszt jelentett hazánk politikai-gazdasági életében. A párt helyes politikájának eredményeképpen megérték a feltételek ahhoz, hogy a parasztság a kollektivizálás útjára lépjen. Megtörtént a szocializmus alapjainak lerakása, megteremtődtek a további feltételek mind az iparban, mind a mezőgazdaságban arra, hogy fejlettebb szakaszba lépjünk, ahol a mennyiségi követelmények mellett a minőség kérdései lépnek fokozatosan előtérbe a politikai-gazdasági élet minden területén.

Az erdőgazdálkodás az egy évtizeddel előbb kidolgozott fejlesztési koncepciók alapján fejlődött tovább, s az ötéves tervek már csak a fejlődés főbb számaint jelzik.

Ebben az időszakban a Szovjetunió széles körű politikai és gazdasági segítséget nyújtott a konszolidációhoz, a tervgazdálkodás alapvető feltételeinek biztosításához és továbbfejlesztéséhez.

Az ötvenes évek első felében a baráti államok fokozatosan — kisebb-nagyobb mértékben — csökkentették a felénk irányuló fenyőfűrészáru exportjukat és ezt lényegében a Szovjetunió vette át. Ebben az időben alakult ki a faimportunk jelenlegi szerkezete és viszonylati megoszlása, ami azt jelenti, hogy napjainkig az ország faellátása a hazai termelés mellett lényegében a Szovjetunió szállításain nyugszik.

A kollektivizálás után vált először lehetővé, hogy az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal (ÁFTH) számba vegye a földterületeket és tisztázza az elmúlt évtizedben a művelési ágakban bekövetkezett változásokat. A számbavétel a szántóterület jelentős csökkenését, az erdőterület jelentős növelését mutatta. A szántóföld csökkenése az ún. Földtörvény megalkotását eredményezte, ami az erdősítések lelassulásához vezetett. A fakitermelésben egyre nyilvánvalóbbá váltak a jelek, hogy több fánk van, mint amivel számolunk.

A távlati koncepció lényegében két alapvetően fontos területen megvalósult, mert jelentős mértékben megnőtt az erdőterület, a kitermelhető fatömeg és jelentős mértékben visszaszorult az egész népgazdaságban a fafelhasználás. A hosszútávú elgondolások harmadik alapvető része, a farost-, forgács-, cellulóz- és papíripar fejlesztése azonban nem valósult meg az elgondolt ütemben. Ez a II. ötéves terv időszakában már előrevetítette árnyékát és jelezte, hogy jelentős népgazdasági szintű aránytalanság van kialakulóban. Kibontakozóban volt annak a veszélye, hogy feldolgozó kapacitások hiányában nem fogjuk tudni feldolgozni azt a fatömeget, amelyet az erdőgazdaságban folytatott jelentős erőfeszítések és eredményes munka következtében megtermelünk. A II. ötéves terv ugyan már számottevő előrelépést jelentett a farost-, forgács- és pozdorjalemez termelés területén, de még nem tartalmazta a cel-

A II. ötéves terv és teljesítése
1961—1965.

Év	Új erdőtelepítés és fásítás (első kivétel)		Fakitermelés	
	terv	teljesítés	terv	teljesítés
	h e k t á r		m ³	
1960.	20 264	3 914 000	4 132 000
1961.	19 266	.	.
1962.	15 555	.	4 367 000
1963.	16 281	.	4 499 000
1964.	11 291	.	4 516 000
1965.	9 000	4 250 000	4 549 000
1961—1965. összesen				
Új erdőtelepítés és fásítás	96 000	71 993*		22 063 000
<i>Ebből:</i> nyártelepítés	52 000	37 301		

* = A ténytípusok nem tartalmazzák az ingyenes csemetejuttatásból végzett fásításokat.

lulóz- és papíripar jelentős fejlesztését. Ezt lényegében fékezte az, hogy a keménylombos fafajok cellulózipari célra történő felhasználásának műszaki-gazdasági mutatói nemzetközi viszonylatban sem voltak ekkor még egyértelműen tisztázva és részben ezért is az illetékes tárca tartózkodó volt egy ilyen program megvalósítását illetően. A nyár alapanyagra épülő nagyobb méretű cellulózgyártáshoz az addigi és folyamatban levő telepítések még nem adtak mennyiségben kellő biztosítékot. A szalma biztosítása elől a mezőgazdaság zárkózott el. A karton, forgács- és farostlemez így nem tudott megfelelő mértékben elterjedni a népgazdaságban, és ez részben erősen megnövelte a hagyományos választékok (fenyőfűrészáru) fogyasztását, másrészt növekvő problémákat jelentett a népgazdaságban (csomagolóanyagok időnkénti hiánya stb.).

A II. ötéves terv végéig azonban az erdősítési-fásítási munkák meghozták a várt eredményeket. Az az 1952. évi hosszútávú elgondolás — amely szerint 100 000 kh nyártelepítés sikeres végrehajtása esetén, 10—15 év múlva 6—800 000 m³-rel emelkedik a növedékünk — nagyságrendileg reálisnak bizonyult; 1958—1965 között kereken 65 000 ha, 113 000 kh nyártelepítés és fásítás történt.

Az elmúlt 15 év alatt telepített — a nyárasokkal együtt — 300 000 ha új erdőterület kezd adni — az egyelőre még vékonymeretű — faanyagot. Az erdőrendezési üzemtervek első reális országos összesítője és tudományos elemzése azt mutatja, hogy a felszabaduláskor meglévő erdők állapota, élőfakészlete, növekedése is kedvezőbb annál, mint amivel akkor számoltunk.

A III. ötéves terv

A III. 5 éves terv lényegében a hosszútávú koncepció jegyében került kidolgozásra és az erdősítés, ezen belül a nyárfásítás további fokozását, valamint a fakitermelés növelését tűzte ki célul. A könnyűipar beruházásainak

jelentékeny része ebben a tervben már a cellulóz- és papíripar fejlesztésére irányul. A számszerű adatok az alábbiak.

A III. ötéves terv
1966—1970.

É v	Új erdőtelepítés és fásítás		Fa- kitermelés (bruttó) millió m ³
	összesen	ebből nyár	
	h e k t á r		
1966.	14 390	3 840	4,6
1967.	14 950	8 870	=
1968.	16 100	8 400	=
1969.	17 000	9 000	=
1970.	17 560	9 890	5,0
Összesen	80 000	40 000	

A terv végrehajtásának közepén vagyunk és ma már nyilvánvaló, hogy az eddigi hosszútávú koncepció bizonyos módosítására, továbbfejlesztésére van szükség. Erre szervezett formában a kormányrendelet alapján meginduló hosszútávú — 1985-ig terjedő — tervben kerül sor. Mivel ez azonban csak 1969 körül kerül végleges kidolgozásra, már most szükséges bizonyos kérdésekben véleményt cserélni és meghatározott intézkedéseket tenni. Az új helyzet lényeges vonásait és a ma látható teendők körét az ERTI tudományos ülészekán elhangzott előadások vázolták fel (AZ ERDŐ, XVI. évf. 4. szám). Ezek ismétlése nem lehet célunk, de egyes kérdésekben ma már valamivel előbbre látunk és különösen néhány gyakorlati kérdésre szükséges felhívni a figyelmet.

— A III. ötéves terv nem tartalmazza egy nagy cellulóz- és papírgyár építésének megkezdését. Miután ma már egyértelműen megállapítható, hogy évente lényegesen több fát termelhetünk, mint amennyit a III. ötéves terv kidolgozásakor hosszútávon számításba vehettünk, arra kell törekednünk, hogy még a tervidőszak során döntés szülessen egy nagy cellulóz-papíripari kombinát létesítése ügyében úgy, hogy annak építése még a III. ötéves terv végén megkezdődhessék. Csak így remélhető, hogy az első gyáregység a IV. ötéves terv időszakában megkezdhesse termelését. Mivel ez az objektum lesz képes arra, hogy a termelhető többlet fatömeg zömét feldolgozza, az erdőgazdaság, fa- és papíripar rendelkezésére álló anyagi erőforrásokat ennek megvalósítására kell elsősorban összpontosítani. Véglegesíteni kell a tervezett forgácslemezugyár technológiáját, hogy az építés előfeltételei mielőbb biztosítva legyenek.

— A nagy fa- és papíripari üzemek, kombinátok építésének tervezése mellett a legfontosabb feladat a meglévő üzemek, elsősorban fagyártmány-műhelyek bővítése, technikai felszerelése és azonnali felhasználása a közületi fogyasztók, de főleg a lakosság igényeit kielégítő termékek előállítására. A kialakuló új koncepció egyik lényeges vonása lesz, hogy hazánk már nem minden faválasztékban szegény ország és a keménylombos fafajok rövid választékaiban jelentős feleslegekkel rendelkezünk. Ez szükségessé teszi, hogy

feloldjuk a háború óta tartó tűzifa korlátozásokat — ez a közelmúltban megtörtént — sok más egyéb már elavult szabályozást, és részben keressük a fogyasztók igényeit, részben pedig megfelelő propagandával ismertessük meg az erdőgazdaság és faipar termékeit. Itt a legfontosabb a gondolkodásmód fokozatos átállítása, mindenekelőtt a saját fejünkben. A bizonyos választékokban jelentkező fabőség egybeesik a kötelező tervmutatók, az értékesítésről történő állami gondoskodás megszűnésével, ami sürgős és egyáltalán nem lebecsülendő feladatot jelent erdőgazdaságaink, faipari üzemeink vezetői számára. A fapanellekből épülő hétvégi házak, felvonulási épületek, mezőgazdasági épületek, kerítésoszlop, telítetlen szőlőkaró, falburkolat stb. mind olyan területek, illetve választékok, amelyek jelentős mértékben fogják növelni a fafogyasztást.

— Most folynak az új gazdaságirányítási rendszer kidolgozásának és véglegesítésének részei, amelyek az erdőgazdaságot is konkrétan érintik. Igen fontos, hogy egyrészt az erdőállományokat védő, a tartamos erdőgazdálkodást, a bővített újratermelést biztosító intézkedések, törvényes szabályozások, az ehhez szükséges megfelelő szervezet mielőbb jóváhagyásra kerüljön, másrészt a gazdasági szabályozók biztosítsák a vágásra kijelölt területek, illetve fatömeg gazdaságos és folyamatos kitermelését és az ehhez szükséges műszaki fejlesztés megfelelő fedezetét.

— Távlati koncepcióink kidolgozásánál figyelembe kell venni a Szovjetunió erdőgazdaságában, fa-, cellulóz- és papíriparában végbemenő gyors fejlődést és ezek következményeit. Érthetően, ez a fejlődés a külkereskedelmi kapcsolatainkban is fokozottabban fog jelentkezni a korszerűbb termékek kínálatában, ami a hazai fogyasztásban is előtérbe helyezi e termékek fokozottabb felhasználását és a fenyőfűrészáru felhasználás növekvő ütemének mérséklődését. A hazai több fatömeg — sajnos — a következő évtizedben még nem tudja fékezni észrevehetően a fa- és papíripari termékek importjának növekedését. Ezért bizton számítunk arra, hogy a Szovjetunió a továbbiakban is biztosítani fogja számunkra e termékek növekvő importját és ezzel népgazdaságunk kiegyensúlyozott fejlődését ezen a területen is.

Az új kibontakozó hosszútávú koncepció körvonalai azonban egyre világosabban mutatják, hogy a következő évtizedek növekvő faellátásának gondjait aligha tudjuk csupán külkereskedelmi úton megoldani és ehhez a fafeldolgozó iparágak összehangolt, és ipar fejlődési ütemét tartósan meghaladó, gyors fejlesztése szükséges. Az ehhez szükséges nyersanyagot az erdőgazdaság a tervgazdálkodás első két évtizedében, a következő évtizedek — a következő generáció — számára biztosította, illetve folyamatosan biztosítani fogja.

Д-р А. Мадаш: ПЛАНОВОЕ ХОЗЯЙСТВОВАНИЕ В ЛЕСНИЧЕСТВЕ

В Венгрии цифровыми данными можно доказать что при феодально-капиталистическом строе законодательством, предписанием ведения хозяйства хозяйственным планам нельзя вести лесное хозяйство, которое считалось бы с интересами страны и могло предусматривать будущие интересы её. В результате освобождения страны создались условия планового ведения хозяйства условия проведения земельной реформы благодаря тому, что власть пришла в руки рабочего класса. Первый 3-х летний план (1947—1949 гг.) ликвидировал последствия войны и обосновал быстрое развитие народного хозяйства. При осуществлении первого 5-летнего плана (1950—1954 гг.) были заложены основные принципы современного лесохозяйствования. Главнейшие из них следующие: повышение лесной территории, увеличение запаса с единицы площади и повышение качества древесины, развитие техники для лесного хозяйства, развитие современной деревообрабатывающей промышленности, ограничение использования древесины и введение материалов заменяющих древесину, утверждение роли лесов оздоровительного назначения, обоснование перспективных планов развития, обеспечение импорта недостающей древесины из социалистических стран и в первую очередь из Советского Союза Действующий в настоящее время третий 5-ти летний план основан на долгосрочной концепции (1966—1970 гг.), но в процессе выполнения выяснилось, что этот план требует дальнейшего развития. Установлено, что ежегодно можно производить значительно больше лесозаготовки, чем учли первоначально. Поэтому следует развивать более быстрыми темпами деревообрабатывающую промышленность, уже в этой период надо начать строить большой завод целлюлозы и деревообрабатывающей промышленности. Надо

создать рынок для большого количества освобождающейся древесины, новая развивающаяся концепция прежде всего предопределяет согласованное, быстрое развитие деревообрабатывающей промышленности. Необходимую для этого древесину лесное хозяйство юлагодаря планоному хозяйствованию за первые два десятилетия обеспечило для следующей генерации.

Dr. Madas A.: PLANWIRTSCHAFT IN DER FORSTWIRTSCHAFT.

In Ungarn kann es mit Zahlen bewiesen werden, dass es im kapitalistisch-feudalen System unmöglich ist, durch die juristische Regelung der Wirtschaft bzw. durch die Verpflichtung zur Herstellung und Durchführung der forstwirtschaftlichen Betriebspläne eine die Interessen des Landes berücksichtigende Forstwirtschaft zu erreichen. Die Voraussetzungen einer Planwirtschaft konnten dadurch gesichert werden, dass die Befreiung des Landes die Agrarreform ermöglichte und dass die Arbeiterklasse die Macht übernahm. Der erste Dreijahrplan (1947—49) beseitigte die Folgen des Krieges und sorgte für die Grundlagen der raschen Entwicklung der Volkswirtschaft. Während des ersten Fünfjahrplans (1950—54) wurden die forstwirtschaftspolitischen Richtlinien entwickelt, auf denen auch die heutige Wirtschaft beruht. Ihre Hauptzielsetzungen sind: die Vergrößerung der Waldfläche — die Erhöhung der Quantität und des Wertes der auf der Flächeneinheit erzeugbaren Holzmasse — die technische Förderung der Forstwirtschaft — die Gründung einer zeitgemässen Holzbearbeitungsindustrie — die Einschränkung des Holzverbrauches und die Anwendung der Holzersatzstoffe — die Geltendmachung der Wohlfahrtsfunktion des Waldes — die Begründung langfristiger Entwicklungspläne — die Deckung des Holz mangels aus den befreundeten Ländern, vor allem aus der Sowjetunion. Der zur Zeit gültige dritte Fünfjahrplan (1966—70) beruht auf einer langfristigen Konzeption, dennoch zeigte sich bei seiner Durchführung die Notwendigkeit einer Weiterentwicklung. Es wurde festgestellt, dass jährlich wesentlich mehr Holz eingeschlagen werden kann, als langfristig vorgesehen wurde. Es muss daher die Entwicklung einer zeitgemässen Holzbearbeitungsindustrie vorverlegt werden, noch in diesem Zeitraum muss mit dem Bau eines grossen Zellstoff- und Papierwerks begonnen werden und es müssen Absatzmöglichkeiten für das stets zunehmende Holzaufkommen gesucht werden. Die neue Konzeption, die sich jetzt entfaltet, sieht vor allem die übergestimmte, schnelle Entwicklung der holzbearbeitenden Branchen vor. Die dazu nötigen Rohstoffe hat die Forstwirtschaft in den ersten zwei Jahrzehnten der Planwirtschaft der kommenden Generation gesichert.

Erdeink területének és állapotának változása a felszabadulás óta

D. R. SALI EMIL

Hazánk felszabadulását követően — éppen a felszabadulás révén — az erdőgazdálkodás fejlesztése terén is olyan lehetőségeket kaptunk, amelyeknek történelmi jelentőségét az azóta elért eredmények rendszeres számbavételével, valójában csak hosszabb időszak eltelte után tudjuk felmérni. Az erdészeti dolgozókra felelős és megtisztelő feladat hárult már azzal, hogy a kezdet kezdetén állami tulajdonba került az ország erdeinek háromnegyed része és ebben már 1946-tól olyan gazdálkodást kellett folytatniok, amely az egész dolgozó nép érdekeit szolgálja.

A múlt öröksége erdőkben sem volt kedvező. A lerombolt vagy kifosztott gyárak, a lerombolt városok és közlekedés, a kifosztott mezőgazdaság mellett az erdők is hasonló képet mutattak.

A mai, megnövekedett erdőterületünkhöz viszonyítva is 6—7 évi üres vágásterület, a területileg 40⁰/₀-ot megaladó sarjerdőarány, a kedvezőtlen fajfajösszetétel gondjaival kellett számolnunk. Az üres vágásterületek felszámolása húsz évet vett igénybe, mert 1966-ban értük el országosan azt az állapotot, hogy a véghasználatok nyomán a rendszeresen adódó vágásfelújítási kötelezettségnek kell eleget tennünk.

Számszerűen legvilágosabban érzékelhető eredmény az erdőgazdálkodásban az erdők területének jelentős növekedése. Az 1921. évi 1 098 486 hektárról 1946-ig 1 125 129 hektárra, tehát kerekén 27 ezer hektárral nőtt az erdők területe. 1967 közepén 1 450 838 hektár erdőt tartunk számon. A növekedés kere-